

بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی

مرتضی کوکبی: استاد علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز kokabi80@yahoo.com
 زاهد بیگدلی: استاد علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز bigdeli.zahed@yahoo.co.in
 الهه پاکباز: دانش آموخته کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی elahe.pakbaz@gmail.com (نویسنده مسئول)

چکیده

زمینه و هدف: هدف از انجام این پژوهش بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز بوده است.

روش: این پژوهش به روش پیمایشی، توصیفی-تحلیلی و با استفاده از مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن (MLAS) که برای جامعه ایرانی ترجمه و هنجاریابی شده انجام شده است. با تعیین تعداد کل دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۴۴۲۲ نفر) و با استفاده از جدول کرجسی-مورگان، تعداد تقریبی نمونه ۳۵۴ نفر تعیین شد. از میان ۳۵۴ پرسشنامه‌ی پخش شده در بین نمونه آماری، ۲۸۷ پرسشنامه برگردانده (نرخ پاسخ ۸۱/۰۷ درصد) و کار تجزیه و تحلیل یافته‌ها بر اساس تعداد مذکور انجام و برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد) و برای تعیین معنی‌داری تفاوت‌ها از آمار استنباطی (آزمون تی و تحلیل واریانس) استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های توصیفی منتج از پژوهش نشان داد که میزان اضطراب کتابخانه‌ای برابر با ۱۵۱/۶۹ و در سطح متوسط می‌باشد. **نتیجه‌گیری:** در این پژوهش به نقش متغیرهای اعم از: جنسیت، سن، دانشکده محل تحصیل، مقطع تحصیلی، تعداد دفعات استفاده از کتابخانه، بر میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان پرداخته و مشخص شد که از میان این عوامل، مقطع تحصیلی و تعداد دفعات استفاده از کتابخانه از جمله متغیرهای هستند که روی "میزان اضطراب کتابخانه‌ای" دانشجویان تأثیر دارند.

کلیدواژه‌ها: اضطراب کتابخانه‌ای، اضطراب تحصیلی، کتابخانه‌های دانشگاهی

دریافت:
 ۳ اردیبهشت ۱۳۹۴
 ویرایش:
 ۸ تیر ۱۳۹۴
 پذیرش:
 ۱۶ تیر ۱۳۹۴

مقدمه

ملون^۲ در سال ۱۹۸۸ مطرح شد. ملون به ابعاد فراموش شده‌ای در آموزش کتابخانه‌ای اشاره کرد. گام مهم بعدی در رابطه با اضطراب کتابخانه‌ای، طراحی مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای توسط باستیک^۳ بود. وی ضمن اشاره به نظریه اضطراب کتابخانه‌ای ملون، مقیاسی برای سنجش اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در کتابخانه‌های دانشگاهی طراحی کرد (جیائو و آنوگیوزی^۴، ۱۹۹۸).

اضطراب کتابخانه‌ای در تحقیق ملون به تمایز اضطراب و ناامیدی منجر شد و مفهومی کاملاً متمایز را نشان داد. به عبارت دیگر، اضطراب کتابخانه‌ای هرگونه نشانه‌های عاطفی منفی هنگام استفاده و یا تفکر استفاده از کتابخانه از قبیل ترس، نگرانی، تردید، استرس، احساس عدم توانایی و کفایت، احساس تنهایی، احساس آشفتگی و غیره را شامل می‌گردد (هیگینز^۵، ۲۰۰۱). اضطراب کتابخانه‌ای زمانی به وجود می‌آید که یک دانشجو برای انجام یک کار تحقیقی به کتابخانه

امروزه، در کنار تمامی تلاش‌هایی که از سوی کتابخانه‌ها جهت فراهم‌آوری، سازمان‌دهی و دسترس‌پذیری اطلاعات و منابع اطلاعاتی برای کاربران صورت می‌گیرد، بررسی موانع اطلاعاتی و انجام پژوهش‌های کتابخانه‌ای در این زمینه می‌تواند در ارائه بهتر خدمات و استفاده هر چه مناسب‌تر کاربران از کتابخانه تأثیرگذار باشد (کلیولند^۱، ۲۰۰۴). چراکه روش‌ها و فرایندهای دستیابی به اطلاعات در کتابخانه‌ها تنوع و پیچیدگی فراوانی یافته و دلایل گوناگونی مانند عدم آشنایی کامل دانشجویان با شیوه‌ها و ابزارهای جدید فناوری اطلاعات، طرز تلقی فردی دانشجویان و عدم اطلاع از کمک‌های کتابداران در دستیابی به اطلاعات، می‌تواند استفاده از کتابخانه را به تجربه‌ای ناخوشایند و توأم با اضطراب تبدیل نماید که از این پدیده به‌عنوان اضطراب کتابخانه‌ای یاد می‌کنند (حریری و لقمجانی، ۱۳۸۸).

اضطراب کتابخانه‌ای به‌عنوان یک نظریه اولین بار توسط

² Mellon

³ Bostick

⁴ Jiao, Onwuegbuzie

⁵ Higgins

¹ Cleveland

سویگن^{۱۲} (۲۰۱۱) در پژوهشی به دسترسی به منابع (به دلیل فقدان منابع) و پس از آن به استفاده از فهرست‌های پیوسته به‌عنوان عوامل استرس‌زا اشاره کرد. لی (۲۰۱۱) در پژوهش خود نشان داد که علاوه بر دانشجویان مدرسان نیز آگاهی کمی از کتابخانه و خدمات آن داشتند، که این رفتار و نگرش مدرسان نیز بیشترین اثر را بر آگاهی و استفاده‌ی شرکت کنندگان از کتابخانه داشت.

در ایران نیز، در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی در رابطه با اضطراب کتابخانه‌ای انجام گرفته است که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود:

جوکار و طاهریان (۱۳۸۷) در پژوهشی به بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان داد که میانگین کلی اضطراب در بین دانشجویان ۲/۹۳ درصد (متوسط) می‌باشد. همچنین بین میانگین اضطراب کتابخانه‌ای در زنان و مردان و نیز افرادی که قبل از ورود به دانشگاه از کتابخانه استفاده می‌کردند و آن‌هایی که استفاده نمی‌کردند اختلاف معناداری وجود نداشت، اما میزان اضطراب کتابخانه‌ای به‌صورت معناداری در دانشجویان رشته کتابداری نسبت به دانشجویان غیرکتابداری و دانشجویان کارشناسی ارشد نسبت به دانشجویان کارشناسی پایین‌تر بود.

یافته‌های حاصل از پژوهش نعمتی لقمجانی (۱۳۸۸) میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان را در حد متوسط گزارش کرد. یافته‌ها تفاوت معنی‌داری در اضطراب کتابخانه‌ای برحسب مقطع و پایه تحصیلی نشان نداد.

یافته‌های حاصل از پژوهش عرفان‌منش (۱۳۹۰) نشان داد، بیش از ۱۸ درصد از دانشجویان، سطح بالایی از اضطراب کتابخانه‌ای را تجربه کرده‌اند، و همچنین ارتباط معنی‌داری بین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب رشته‌های تحصیلی آن‌ها، جنسیت و سال تحصیلی گزارش شد. جعفری مفرد طاهری (۱۳۹۰) در پژوهشی به نتایج مشابهی دست یافت.

آیباری علی‌آباد (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران و تعیین رابطه متغیرهای جمعیت‌شناختی و دانشگاهی با هر یک از این دو مفهوم پرداخت. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که وضعیت سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش بالاتر از حد متوسط ولی میزان اضطراب کتابخانه‌ای کمتر از حد متوسط بود.

مراجعه کند و متوجه شود که توانایی کافی برای استفاده از کتابخانه را ندارد. از آنجاکه معمولاً دانشجویان تحصیلات تکمیلی بیشتر از دانشجویان مقطع کارشناسی درگیر مطالعه، تحقیق و استفاده از کتابخانه هستند، لذا اضطراب کتابخانه‌ای در این گروه از مراجعین می‌تواند موضوعیت بیشتر و مهم‌تری داشته باشد.

تاکنون مطالعات متعددی در خصوص اضطراب کتابخانه‌ای صورت گرفته و نتایج متفاوتی حاصل شده است، جیائو، آنوگیوزی و لیختن‌اشتاین^۶ (۱۹۹۶) در پژوهش خود دریافتند زبان، سن، مدت‌زمان استفاده از کتابخانه و جنسیت از عوامل مؤثر بر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان است، شوهم^۷ و مایزراچی^۸ (۲۰۰۱) در پژوهشی با عنوان "اضطراب کتابخانه‌ای در میان دانشجویان کارشناسی: مطالعه‌ای بر روی دانشجویان اسرائیلی کارشناسی علوم تربیتی" به نتایج مشابهی دست یافتند.

ون اسکویوک^۹ (۲۰۰۳) به تأثیر مثبت آموزش مستقیم دانشجویان توسط کتابداران بر کاهش اضطراب کتابخانه‌ای نسبت به خودآموزهای کامپیوتری اشاره کرد. نتایج این پژوهش در پژوهش مشابهی توسط بتل (۲۰۰۴) نیز تایید گردید.

ون کمپن (۲۰۰۳) در مطالعه‌ی رابطه بین اولویت استفاده از منابع پیوسته و اضطراب کتابخانه‌ای و تأثیر جنسیت روی شیوه‌ی استفاده (پیوسته یا سنتی) از منابع را مورد بررسی قرار داد. تجزیه و تحلیل اطلاعات این مطالعه به توسعه مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای وی کمک کرد.

نتایج حاصل از پژوهش جیائو، آنوگیوزی و ویتاویچ^{۱۰} (۲۰۰۸) به ارتباط چندوجهی بین سطوح اضطراب کتابخانه‌ای و دو متغیر میزان خطای استناددهی و کیفیت سیاهه منابع اشاره کرد.

در پژوهش باورز^{۱۱} (۲۰۱۰) میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان به‌طور کلی در حد متوسط بود. دانشجویانی که دفعات بیشتری از کتابخانه استفاده می‌کردند میزان اضطراب کتابخانه‌ای کمتری داشتند ولی بین دیگر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مثل: جنسیت، سن، معدل، و سال تحصیلی و میزان اضطراب کتابخانه‌ای آن‌ها تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

6. Lichtenstein

7. Shoham

8. Mizrachi

9. Van Scoyoc

10. Waytowich

11. Bowers

12. Świgoń

اطمینان در استفاده از کتابخانه، فرایند جستجوی اطلاعات، اضطراب کتابخانه‌ای، موانع ناشی از تعامل با کتابداران، اهمیت کتابخانه برای کاربر، راحتی در استفاده از فناوری و راحتی در استفاده از ساختمان کتابخانه است. به منظور این‌که، این مقیاس قابلیت استفاده بر روی جامعه مورد بررسی در این پژوهش را داشته باشد، پژوهشگر از مقیاس ون کمپن که توسط عرفان منش (۲۰۱۱) برای جامعه ایرانی ترجمه و هنجاریابی شده و بنا بر ضرورت جرح و تعدیل‌هایی در آن انجام داد، استفاده کرده است.

جهت محاسبه پایایی درونی از روش محاسبه آلفای کرونباخ استفاده گردیده که ۰/۹۱ به دست آمده که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار است. دامنه‌ی تغییرات سطح اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در این پژوهش بین ۵۵ تا ۲۷۵ است، به طوری که کسب نمره‌ی ۵۵ (۵۵ سؤال ضرب در ۱) نشان‌دهنده‌ی کم‌ترین و کسب نمره ۲۷۵ (۵۵ ضرب در ۵) نشان‌دهنده‌ی بیشترین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان است. از این رو می‌توان ارزش وسط این مقیاس (نمره ۱۶۵) را به‌عنوان نمره‌ی متوسط اضطراب کتابخانه‌ای در نظر گرفت.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش در مورد اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار، کم‌ترین و بیش‌ترین نمره‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی در میزان اضطراب کتابخانه‌ای

تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
۵۵	۱۵۱/۶۹	۱۹/۹۴	۸۶	۲۴۶

میزان اضطراب کتابخانه‌ای

همان‌طور که ۱ مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار نمره‌ی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در میزان اضطراب کتابخانه‌ای ۱۵۱/۶۹ و ۱۹/۹۴ و در حد متوسط بوده است.

میانگین و انحراف معیار نمره‌ی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در میزان اضطراب کتابخانه‌ای مربوط به خرده مقیاس دسترسی به منابع به ترتیب ۱۹/۷۲ و ۳/۵۱، در خرده مقیاس دسترسی به خدمات به ترتیب ۱۵/۹۵ و ۲/۹۲، در خرده مقیاس فرایند جستجوی اطلاعات به ترتیب ۲۷/۹۰ و

اضطراب کتابخانه‌ای به‌صورت معناداری در دانشجویان زن نسبت به مرد و کارشناسی ارشد نسبت به دکتری بالاتر بود. همچنین بین اضطراب کتابخانه‌ای و مهارت استفاده از رایانه رابطه منفی و معناداری وجود داشت.

با نگاهی به پژوهش‌های انجام‌شده متوجه می‌شویم که اکثر آن‌ها به سنجش میزان اضطراب کتابخانه‌ای با استفاده از مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک پرداخته‌اند. این در حالی است که مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای باستیک در زمانی طراحی شد که تنها درصد کمی از کتابخانه‌های دانشگاهی دارای پایگاه‌های اطلاعاتی قابل جستجو بوده‌اند و پس از طراحی آن مقیاس بود که ورود فناوری اطلاعات به کتابخانه‌ها تحولاتی را به ارمغان آورد. بنابراین، طراحی این مقیاس در آن زمان کاستی‌هایی داشته و علی‌رغم اینکه عوامل مکانیکی به‌عنوان یکی از عوامل اضطراب‌زا در این مقیاس مطرح شده‌اند، به نظر می‌رسد این مقیاس قادر به سنجش اضطراب ناشی از تعامل کاربر با رایانه، اینترنت و فناوری‌های نوین نیست. این در حالی است که به عقیده جیائو و آنوگیوزی (۲۰۰۲) "امروزه اهمیت این بعد از اضطراب کتابخانه‌ای، بیشتر از سایر عوامل اضطراب‌زا به نظر می‌رسد". توجه به مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن، از سوی پژوهشگران داخلی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

در پژوهش حاضر اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران بر اساس مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن مورد بررسی قرار گرفته است.

روش

پژوهش حاضر به روش پیمایشی، و توصیفی-تحلیلی انجام شده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز است، که از بین آن‌ها نمونه به تعداد ۳۵۴ با استفاده از جدول کرجسی-مورگان، به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی استفاده شد. از میان این تعداد، ۲۸۷ پرسشنامه برگردانده (نرخ پاسخ ۸۱/۰۷ درصد) و کار تجزیه و تحلیل یافته‌ها بر اساس تعداد مذکور انجام شد. جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز از مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن (MLAS)^{۱۳} استفاده شده است. نسخه اصلی این مقیاس شامل ۵۷ گویه و شش عامل به نام‌های راحتی و

¹³. Multidimensional Library Anxiety Scale

در فاصله اطمینان ۰/۹۵ و با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۳ معنی‌دار است ($p < 0/05$). به طوری که دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد اضطراب کتابخانه‌ای بیشتری نسبت به دانشجویان دکتری داشتند.

نتایج حاصل از تحلیل واریانس (جدول ۵) نشان می‌دهد که بین سه گروه سنی دانشجویان شرکت کننده در پژوهش از نظر اضطراب کتابخانه‌ای تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($p > 0/05$). همچنین در جدول ۶ مشاهده می‌شود که بین دانشکده‌های بررسی شده از لحاظ اضطراب کتابخانه‌ای و ابعاد آن تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($p > 0/05$).

جدول ۷ نشان می‌دهد که بین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی بر حسب تعداد دفعات مراجعه آن‌ها به کتابخانه با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۸ در

۶/۵۳ در خرده مقیاس تجهیزات مکانیکی به ترتیب ۱۸/۸۵ و ۴/۹۷، در خرده مقیاس استفاده از کتابخانه به ترتیب ۲۳/۹۶ و ۳/۲۶، در خرده مقیاس سواد کتابخانه‌ای به ترتیب ۱۵/۵۷ و ۳/۰۴، در خرده مقیاس کارکنان کتابخانه به ترتیب ۱/۸۶ و ۴/۳۷ و در خرده مقیاس ساختمان کتابخانه به ترتیب ۱۴/۸۸ و ۳/۴۴ می‌باشد (جدول ۲).

نتایج حاصل از آزمون تی مستقل (جدول ۳) نشان داد که میانگین اضطراب کتابخانه‌ای در زنان بالاتر از مردان است لیکن با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۷ در فاصله اطمینان ۰/۹۵ این تفاوت معنی‌دار نیست ($p > 0/05$).

با توجه به نتایج حاصل از آزمون تی مستقل که در جدول ۴ نشان داده شده، میانگین اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان کارشناسی ارشد بالاتر از دانشجویان دکترا بوده و این تفاوت

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار، کم‌ترین و بیش‌ترین نمره‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی در خرده مقیاس‌های اضطراب کتابخانه‌ای

خرده مقیاس‌ها	شاخص آماری	تعداد پرسش	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
دسترسی به منابع	۷	۱۹/۷۲	۳/۵۱	۱۱	۲۹	
دسترسی به خدمات	۵	۱۵/۹۵	۲/۹۲	۶	۲۵	
فرآیند جستجوی اطلاعات	۱۰	۲۷/۹۰	۶/۵۳	۱۰	۷۵	
تجهیزات مکانیکی	۷	۱۸/۸۵	۴/۹۷	۷	۳۶	
استفاده از کتابخانه	۸	۲۳/۹۶	۳/۲۶	۱۶	۳۶	
سواد کتابخانه‌ای	۶	۱۵/۵۷	۳/۰۴	۷	۲۴	
کارکنان کتابخانه	۶	۱۴/۸۶	۴/۳۷	۶	۲۸	
ساختمان کتابخانه	۶	۱۴/۸۸	۳/۴۴	۶	۳۰	

جدول ۳. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معنی‌داری
مرد	۱۳۱	۵۹/۱۸	۱۷/۶۷	۲۸۵	۱/۰۸	۰/۰۷
زن	۱۵۷	۶۲/۱	۲۱/۶۷			

جدول ۴. نتایج آزمون t مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف

مقطع تحصیلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معنی‌داری
کارشناسی ارشد	۳۳۲	۵۳/۱	۱۹/۸۸	۲۸۶	۲/۱۷	۰/۰۳
دکترا	۵۵	۴۶/۱	۱۹/۶۸			

جدول ۴. نتایج آزمون t مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف

مقطع تحصیلی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معنی‌داری
کارشناسی ارشد	۳۳۲	۵۳/۱	۱۹/۸۸	۲۸۶	۲/۱۷	۰/۰۳
دکترا	۵۵	۴۶/۱	۱۹/۶۸			

جدول ۵. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای بر حسب سن شرکت‌کنندگان در پژوهش

مقطع تحصیلی	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری
اضطراب کتابخانه‌ای	۱۱۵۷/۴۷	۲	۵۷۸/۷۳	۱/۴۵	۰/۲۳

جدول ۶ نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه و خرده مقیاس‌های آن در دانشجویان بر حسب دانشکده‌های مختلف

سطح معنی‌داری	F	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	اضطراب کتابخانه‌ای
۰/۳۰	۱/۱۷	۴۶۲/۶۰	۱۱	۵۰۸۸/۷۰	

جدول ۷. نتایج تحلیل واریانس (آنوا) مربوط به مقایسه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب تعداد دفعات استفاده آنها از کتابخانه

شاخص آماری	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی‌داری
اضطراب کتابخانه	۵۴۶۵/۳۹۹	۴	۱۳۶۶/۳۵۰	۳/۵۵۷	۰/۰۰۸

میان، متغیرهای سن؛ دانشکده محل تحصیل و جنسیت تأثیری روی کاهش یا افزایش میزان اضطراب دانشجویان نداشتند اما میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان می‌تواند تحت تأثیر تعداد دفعات استفاده از کتابخانه و مقطع تحصیلی قرار بگیرد. مشابه این یافته‌ها را می‌توان در پژوهش‌های لی (۲۰۱۱) و باورز (۲۰۱۰) مشاهده کرد. جیائو، آنوگیبوزی و لیختن‌اشتاین (۱۹۹۶) اشاره کردند که آن دسته از دانشجویانی که اضطراب بیشتری دارند کمتر به کتابخانه مراجعه می‌کنند و این مانعی برای استفاده بیشتر آن‌ها از کتابخانه است. همچنین ممکن است عدم مهارت‌های کتابخانه‌ای مانعی برای استفاده دانشجویان از کتابخانه بوده باشد، بنابراین آن‌ها سطوح بیشتری از اضطراب کتابخانه‌ای را تجربه می‌کنند.

این مطالعه نشان می‌دهد که دانشجویان آگاهی کمی از کتابخانه و خدمات آن دارند. عدم آگاهی به طور طبیعی به عدم استفاده منجر می‌شود. برخی از دانشجویان در مورد استفاده از، و ارزیابی کتابخانه‌ها نظراتی ضد و نقیض داشتند. طبق یادداشت‌هایی که در پرسش‌نامه‌ها درج شده بود به خصوص دانشجویان مضطرب، به استفاده کم از کتابخانه‌های دانشگاه اشاره کردند در حالی که معتقد بودند که استفاده از کتابخانه برای موفقیت دانشجویان بسیار حیاتی است. ممکن است این دانشجویان انتظار داشته باشند که در آینده نیاز بیشتری به کتابخانه‌های دانشگاهی پیدا کنند و ارزیابی خود را بر اساس آن ذکر کرده‌اند. برای بالا بردن سطح دانش، نگرش و فعالیت‌های مدیریت اطلاعات شخصی دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد پیشنهادهایی در زیر آورده شده است:

۱. کتابداران باید وجود اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان را به رسمیت بشناسند و کمیته‌هایی جهت مشاوره آموزشی دانشجویان تشکیل دهند. آن‌ها باید نقش مشاوران اطلاعاتی را برای دانشجویان داشته باشند، چراکه مهارت‌های پژوهش

فاصله اطمینان ۰/۹۵ تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($p < 0/05$)، به طوری که میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویانی که یک بار در هفته به کتابخانه مراجعه می‌کردند نسبت به آنهایی که یک بار در طول ترم به کتابخانه مراجعه می‌کردند کمتر است.

بحث و نتیجه‌گیری

اهمیت مطالعات اضطراب کتابخانه‌ای خصوصاً در مورد دانشجویان بر این امر استوار است که این افراد جهت انجام تکالیف درسی، پایان‌نامه‌های تحصیلی و پژوهش نیازمند استفاده‌ای گسترده از منابع کتابخانه‌ای هستند و اضطراب در زمینه استفاده از کتابخانه و انجام پژوهش کتابخانه‌ای می‌تواند تأثیری منفی بر عملکرد تحصیلی و کمیت و کیفیت تولیدات علمی آن‌ها داشته باشد.

همان طور که پیش‌تر اشاره شد میانگین اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی برابر با ۱۵۱/۶۹ می‌باشد که نشان دهنده وجود میزان اضطراب کتابخانه‌ای متوسط در میان این دانشجویان می‌باشد. نتایج مشابه این مطالعه را می‌توان در پژوهش نعمتی لقمجانی (۱۳۸۸)، شعبانی و خدیوی (۱۳۸۳)، جوکار و طاهریان (۱۳۸۷)، باورز (۲۰۱۰) و عرفان منش (۲۰۱۱) مشاهده کرد.

میزان اضطراب در هشت خرده مقیاس مورد بررسی قرار گرفت که میانگین تک تک آن‌ها در حد متوسط بود و در این میان اضطراب مربوط به خرده مقیاس کارکنان و ساختمان کتابخانه در حد پایین سطح متوسط قرار داشت و این دو خرده مقیاس کمترین تأثیر را روی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان داشتند.

در ادامه به نقش متغیرهای دیگری چون: سن؛ دانشکده محل تحصیل؛ مقطع تحصیلی؛ تعداد دفعات استفاده از کتابخانه پرداخته شد تا مشخص شود که این متغیرها چه تأثیری روی میزان اضطراب می‌توانند داشته باشند. از این

- on undergraduate biological sciences students of Kuwait University. *Library & information science research*, 26(2): 266-283.
- Battle, J. C. (2004). The effect of information literacy instruction on library anxiety among international students. PhD dissertation. University of North Texas.
- Ben Omran, A. I. (2001). Library anxiety and internet anxiety among graduate students of a major research university. PhD dissertation. University of Pittsburgh.
- Bostick, S. L. (1992). The development and validation of the library anxiety scale. PhD dissertation. Wayne State University.
- Bowers, S. L. (2010). Library anxiety of law students: A study utilizing the multidimensional library anxiety scale. Doctoral dissertation, University of Denver.
- Cleveland, A. M. (2004). Library anxiety: A decade of empirical research. *Library Review*, 53(3): 177-185.
- Demmot, D. M. (2005). Library instruction for highrisk freshmen: Evaluating an enrichment program. *Reference Services Review*, 33(4): 418-437.
- Erfanmanesh, M. (2011). Use of Multidimensional Library Anxiety Scale on education and psychology students in Iran. *Library Philosophy and Practice*, 3(1): Available at: <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/erfanmanesh.htm> [Dec. 8, 2012].
- Feind, R. (2005). Overcoming speech and library anxiety. *Academic Exchange Quarterly*, 9(3): Available at: <http://www.questia.com/library/journal/1G1-138703713/overcoming-speech-and-library-anxiety> [May. 15, 2012].
- Gross, M. Latham, D. (2007). Attaining information literacy: an investigation of the relationship between skill level, self-estimates of skill, and library anxiety. *Library & Information Science Research*, 29(3): 332-353.
- Higgins, C. (2001). Factors associated with research anxiety of human resource education faculty in higher education. PhD dissertation. University of Arkansas.
- Jerabac, J. Meyer, L. Kordinas, S. (2001). Library anxiety and computer anxiety: Measures, validity and research implications. *Library and Information Science Research*, 23(3): 277-291.
- Jiao, Q. G. Onwuegbuzie, A. J. (1998). Perfectionism and library anxiety among graduate students. *The Journal of Academic Librarianship*, 24(5): 365-371.
- Jiao, Q. G. Onwuegbuzie, A. J. (2001). Library anxiety and characteristic strengths and weaknesses of graduate students study habits. *Library Review*, 50(2): 73-80.
- Jiao, Q. C. Onwuegbuzie, A. J. (2002). Dimensions of library anxiety and social interdependence:

- یک مهارت اساسی و لازم برای موفقیت دانشجویان است.
۲. برنامه‌ریزان آموزشی، واحد درسی با محتوای آشنایی با کتابخانه به صورت اختیاری برای دانشجویان تازه وارد ارائه کنند.
۳. کتابداران باید درباره رشته‌های دانشکده‌های مختلف اطلاعاتی داشته باشند و در صورت لزوم کلاس‌های آموزش ضمن خدمت در این مورد برای آن‌ها برگزار شود.
۴. لازم است هنگام ورود دانشجویان به دانشگاه کارگاه‌هایی به منظور اطلاع رسانی از ارزشی که کتابخانه‌ها می‌توانند برای دانشجویان داشته باشند و خدماتی که می‌توانند ارائه دهند برگزار شود.

منابع

منابع فارسی

- آیاری علی‌آباد، آتوسا (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران و تعیین رابطه متغیرهای جمعیت‌شناختی و دانشگاهی با هر یک از این دو مفهوم. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- جعفری مفرد طاهری، الهه (۱۳۹۰). بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال ورودی سال ۱۳۸۹-۹۰. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد تهران شمال.
- جوکار، عبدالرسول؛ طاهریان، آمنه سادات (۱۳۸۷). بررسی و مقایسه میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز بر اساس مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای بوستیک. *دوفصلنامه رویکردهای نوین آموزشی*، ۴(۱): ۱۳۵-۱۵۸.
- خدیبوی، شهناز؛ شعبانی، احمد؛ عابدی، محمدرضا (۱۳۸۶). بررسی اضطراب کتابخانه‌ای و اضطراب منابع الکترونیک در بین دانشجویان دانشگاه اصفهان. *فصلنامه مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، ۸(۳): ۱۱۵-۱۳۰.
- عرفان‌منش، محمد امین؛ دیده‌گاه، فرشته (۱۳۹۰). اضطراب کتابخانه‌ای: چالشی فراروی استفاده مؤثر از خدمات کتابخانه‌ای. *کتاب ماه کلیات*، ۱۴(۶): ۴۳-۵۴.
- نعمتی لقمجانی، سمیه (۱۳۸۸). سنجش اضطراب کتابخانه‌ای در دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد علوم و تحقیقات تهران.

منابع لاتین

- Anwar, M. A. Al-Kandari, N. M. Al-Qallaf, C. L. (2004). Use of Bostick's Library Anxiety Scale

- Libraries, 47(2): 160-165.
- Merkle, C. (2009). Undergraduate students with strong tendencies towards critical thinking experience less library anxiety. *Evidence Based Library and Information Practice*, 4(4): 63-66.
- Omran, B. (2001). *Library Anxiety and Internet Anxiety among Graduate Students of a Major Research University*. PhD. Dissertation. University of Pittsburg.
- Shoham, S.; Mizrachi, D. (2001). Library anxiety among undergraduates: A study of Israeli B. Ed. Students. *Journal of Academic Librarianship*, 27(4): 305-319.
- Świgoń, M. (2011). Library anxiety among Polish students: Development and validation of the Polish Library Anxiety Scale. *Library & Information Science Research*, 33(2): 144-150.
- Van Kampen, D. J. (2003). *Library anxiety, the information search process and doctoral use of the library*. PhD dissertation. University of Central Florida.
- Van Scoyoc, A. M. (2003). *Reducing Library Anxiety in First-Year Students: The Impact of Computer-Assisted Instruction and Bibliographic Instruction*. *Reference & User Services Quarterly*, 42(4): 320-341.
- implications of library services. *Library review*, 51(2): 71-78.
- Jiao, Q. G. Onwuegbuzie, A. J.; Bostick, S. L. (2006). The relationship between race and library anxiety among graduate students: A replication study. *Information Processing & Management*, 42(3): 843-851.
- Jiao, Q. G. Onwuegbuzie, A. J.; Lichtenstein, A. A. (1996). Library anxiety: characteristics of 'at-risk' college students. *Library & Information Science Research*, 18(2): 151-163.
- Jiao, Q. G. Onwuegbuzie, A. J. Waytowich, V. L. (2008). The relationship between citation errors and library anxiety: An empirical study of doctoral students in education. *Information Processing & Management*, 44(2): 948-956.
- Lee, S. W. (2011). *An exploratory case study of library anxiety and basic skills English students in a California community college district*. Phd Dissertation. University Of California, Los Angeles.
- Lu, Y.; Adkins, D. (2012). Library anxiety among international graduate students. *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 49(1): 1-4.
- Mellon, C. A. (1986). *Library anxiety: A grounded theory and its development*. *College & Research*

An Investigation of Library Anxiety Rate of Postgraduate Students

Morteza Kokabi, Full professor of LIS, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran. kokabi80@yahoo.com

Zahed Bigdeli, Full professor of LIS, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran. bigdeli.zahed@yahoo.co.in

Elaheh Pakbaz, MA in Library and Information Sciences. elahe.pakbaz@gmail.com (Corresponding author)

Abstract

Background and Aim: The purpose of the present research was to investigate the library anxiety rate of post-graduate students at Shaheed Chamran University (SCU).

Method: Research was a survey of descriptive-analytical type that applying Van Kampen's multi-dimensional scale, Translation and was the standard for the community. Population included all the post-graduate students (4422) at SCU. Sample size of 354 students was selected using Krejcie-Morgan table. Of 354 distributed questionnaires some 287 were returned (response rate of 81.07%). Data analysis was performed. Descriptive as well as inferential statistics were used (t-test and ANOVA) to determine the significant differences.

Results: Descriptive results indicated that the library anxiety rate is equal to 151.69 which indicates to be at the medium level.

Conclusion: Variables such as: sex; age; college attended; educational level; frequency of library usage, on library anxiety were studied. Level of education, and the frequency of library usage found to be effective on students' library anxiety.

Keywords: Library anxiety, Academic anxiety, University libraries